

เทวดารักษาทิศในอาธิไทโพธิบาทร*

The World-Protector Guardians in Athithaiphothiabt

พีรพัทร์ ศรีตุลา**

Perapat Sritula

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเรื่องเทวดารักษาทิศในวรรณกรรมเรื่องอาธิไทโพธิบาทร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจารึกวัดพระเชตุพน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาทิศกับอุบาทรที่เทวดาเหล่านั้นเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น เทวดารักษาทิศทั้งแปดซึ่งหมายถึงดูแลโลก ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสณ และพระไพสพ เหตุการณ์ที่เทวดา 8 องค์บันดาลเพื่อให้รู้ล่วงหน้าเป็นการคุ้มครองป้องกันโลก เทพแต่ละองค์จะบันดาลเหตุการณ์สอดคล้องกับอานุภาพและหน้าที่ตามที่ปรากฏในเทพปกรณัมของฮินดู แสดงกระบวนการคิดที่นำคติพราหมณ์ฮินดูมาเข้ากับสังคมไทยอย่างกลมกลืน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “อาธิไทโพธิบาทร: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วิจารณ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

This research article aims at investigating the roles of world-protector guardians in Athithaiphothihaht which appears in Wat Phrachetuphon inscriptions. It represents the relationships between the world-protector guardians' duties and bad omens created by the guardians. The duties of the world-protector guardians, namely Indra, Agni, Yama, Narayana, Varuna, Vayu, Soma and Kuvera, are to look after the world. The omens created by those eight guardians work as prognostications. They are the ways in which the divine guardians employed to protect the world. Each guardian creates the omens according to his power and duty as inscribed in Hindu mythology. It indicates the homogenous blend of Brahman-Hindu in Thai society.

บทนำ

อารีไท้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมที่ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง มีแต่ข้อความในบานแพนกสมุดไทยดำ่ว่าชูปขึ้นในจุลศักราช 1144 (พ.ศ. 2325) ซึ่งตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีนามผู้ชูปว่า “นายชำนานอักษรหมื่นทิพกระวี หมื่นพิมลอักษร หมื่นทิพไมตรี หมื่นเทพไมตรี และหมื่นรัตไมตรี” (ตำราพิไชยสงคราม, หน้าต้น) ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการนำเนื้อหาของเรื่องนี้ไปจารึกไว้ที่ผนังศาลาคู่หน้าพระมหาเจดีย์หลังใต้ (ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, 2554: 784) ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

เรื่องอารีไท้โพธิบาทว์มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง 8 องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพลส เป็นผู้นำบันดาลให้เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เรียกว่าอุบาทว์ เป็นเหตุการณ์ซึ่งผิดธรรมชาติสามัญทั่วไป เหตุการณ์หรืออุบาทว์เหล่านี้ในฉบับสมุดไทย (ตำราพิไชยสงคราม, หน้าต้น; อริไท้โพธิบาทว์, หน้าต้น) อธิบายว่าหากเกิดขึ้นแล้วจะให้ผลต่างกัน กล่าวคือหากเกิดขึ้นทางทิศ

บุรพจะเกิดหายนะ ทิศอาคเนย์จะเกิดไฟไหม้ ทิศทักษิณจะถึงตาย ทิศหรดีจะถูกโจรปล้นทรัพย์ ทิศประจิมจะได้ลาภเป็นสตรี ทิศพายัพจะได้รับความสุข ทิศอุดรจะได้ลาภต่างๆ และทิศอีสานจะมีคนมาเคารพบูชา ตามเรื่อง อาริไธโพธิบารมียังกล่าวอีกว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์หรืออุบาสว่เหล่านี้แล้วหากได้กล่าวมนตร์บูชาแก่อุบาสว่ พร้อมทั้งถวายเครื่องสักการะต่างๆ ตามที่ระบุเอาไว้ในเรื่องก็จะช่วยแก้เหตุร้ายให้กลายเป็นดี หรือช่วยทำให้เรื่องที่ดีอยู่แล้วดียิ่งขึ้นได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุการณ์หรืออุบาสว่ที่เทวดารักษาทิศ 8 องค์บันดาลให้เกิดขึ้นนั้นมีความเกี่ยวข้องกับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดาเหล่านั้นตามคัมภีร์โบราณ รวมไปถึงตำนานต่างๆ

ความหมายของคำว่าอาริไธโพธิบารม

คำว่า “อาริไธโพธิบารม” เขียนอยู่หลายแบบ เช่น อริไธโพธิบารม อริไธโพธิบารม อภิไธโยธิบารม อภิไธโยธิบารม อภิไธโยธิบารม หรือ อภิไธโยธิบารม เป็นต้น แต่ในบทความฉบับนี้เลือกใช้คำว่า “อาริไธโพธิบารม” เป็นคำหลัก ตามจารึก ณ ศาลาศิลาใต้หน้าพระมหาเจดีย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภาพที่ 1: จารึกเรื่องอาริไธโพธิบารมที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

คำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” หมายถึง ความรู้ด้วยเหตุอันไม่เป็นมงคลที่เกิดจากเวทดาผู้เป็นใหญ่ คือเวทดารักษาศีตทั้ง 8 องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และ พระไพลสพ ความหมายดังกล่าวนี้สอดคล้องกับเนื้อหาของวรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่อง “อาธิให้โพธิบาทว์” ที่กล่าวถึงลักษณะของอุปาทว์ต่างๆ อันเกิดจากเวทดารักษาศีตทั้ง 8 องค์นั้น

ณัฏฐภักท จันทวิซ (2530: 180-181) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” เป็นคำที่ใช้เรียกเวทดารักษาศีตทั้ง 8 ทิศ ซึ่งตามคัมภีร์อินดูเรียกว่า อัษฎกบาล มี 8 องค์ ได้แก่ พระอินทร์เป็นเวทดารักษาศีตบูรพา พระเพลิงเป็นเวทดารักษาศีตอาคเนย์ พระยมเป็นเวทดารักษาศีตทักษิณ พระนารายณ์เป็นเวทดารักษาศีตหริต พระพิรุณเป็นเวทดารักษาศีตประจิม พระพายเป็นเวทดารักษาศีตพายัพ พระโสมเป็นเวทดารักษาศีตอุดร และ พระไพลสพเป็นเวทดารักษาศีตอีสาน

ประวัติและบทบาทหน้าที่ของเวทดารักษาศีต

เวทดาที่รักษาศีตทั้งแปดมีความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. พระอินทร์ เวทดาผู้รักษาศีตตะวันออก ในคัมภีร์เพทกล่าวว่าเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่นๆ เป็นเจ้าแห่งสายฟ้าผู้ถืออสูรีบาต บางตำรากล่าวว่าพระอินทร์มีหน้าที่คอยขับไล่และประหารเหล่าอสูร ทั้งยังคอยให้ความสว่างและความชุ่มชื้นอันเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูก ต่อมาในสมัยมหากาพย์พระอินทร์ถูกลดบทบาทลงทั้งยังถูกกล่าวถึงว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติไม่ดีอยู่หลายครั้ง นอกจากสายฟ้าหรือวัชรแล้วพระอินทร์ยังมีอาวุธ คือ ธนู ร่มแห และพระขรรค์ มีพาหนะ 3 ชนิด คือ รถทองเทียมด้วยม้าสีแดงชื่อวิมานหรือเวษยันต์ ม้าทรงสีขาชื่ออุจไฉนหระวัส และช้างทรงชื่อไอราวัต (ไวยราพต) หรือเอราวัณ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 60–61; เสฐียรโกเศศ, 2515: 14; ส. ปลายน้อย, 2519: 226–228; มัลลย์, 2541: 134–143)

2. พระเพลิง เทวดาผู้รักษาศทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเทพที่พราหมณ์ในสมัยโบราณ นับถือมาก มีกายเป็นสีทองคำ มีพาหนะคือระมาด แกะหรือแสงสว่าง มีขวาน โตรม ศร และสามง่ามเป็นอาวุธ พระเพลิงเป็นเทพที่อำนวยประโยชน์แก่มนุษย์หลายด้าน เช่น ช่วยให้แสงสว่าง ช่วยทำอาหารให้สุก เมื่อมนุษย์ตายก็ช่วยชำระร่างกายให้เป็นเถ้าถ่าน เป็นพยานในการกระทำบุญบาปของมนุษย์ นอกจากนี้พระองค์ยังช่วยเป็นสื่อให้เทวดากับมนุษย์ได้ติดต่อกันอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 69; ธีรศานต์ ประจันพล, 2540; มาลัย, 2541: 131-134)

3. พระยม เทวดาผู้รักษาศทิศใต้ เป็นเทพแห่งความตาย มีพักตร์ดุร้าย สีกายเหมือนสีพระอาทิตย์แรกขึ้น แต่ในบางแห่งว่ามีผิวกายสีใบไม้ มีกระบือหรือบางครั้งก็เรียกว่ามีนกแสกเป็นพาหนะ มีอาวุธเป็นคทาขนาดใหญ่ เรียกว่ากาลทนต์ หรือยมทนต์ มีบ่วงเรียกว่ายมบาศเอาไว้คล้องและมัดสัตว์ผู้มีบาป นอกจากนี้พระยมนั้นยังมีดาเป็นอาวุธที่เรียกว่านยนาวุธ มีบริวารมากมาย เช่น สุนัข 2 ตัว นกเค้า นกแสกและนกแร้ง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 72-73; ส. พลายน้อย, 2519: 280; อัญชลี จิตรสุนทร, 2524; ธนาทิศ, 2546: 441)

4. พระนารายณ์ เทวดาผู้รักษาศทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นเทพผู้พิทักษ์รักษาโลก เมื่อเกิดความทุกข์เข็ญพระองค์จะอวตารลงมาเพื่อนำความสงบสุขกลับคืนมาสู่เหล่าเทวดาและมนุษย์ พระนารายณ์มีอาวุธประจำพระองค์ 5 อย่าง คือ สังข์ปาวะจะชนะ จักรสุทธระณะหรือวัชรนาภะ คทาเกาโมทกั ธนูศารณะ และพระขรรค์ชื่อนนทก มีครุฑเป็นพาหนะ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 9)

5. พระพิรุณ เทวดาผู้รักษาศทิศตะวันตก เป็นเทพที่พวกพราหมณ์นับถือกันมากในสมัยพระเวท เพราะสมัยนั้นเชื่อว่าพระพิรุณเป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์ เป็นผู้ดูแลความเป็นไปของมนุษย์ เป็นผู้รักษาความสุขสวัสดิ์ของมนุษย์ และสัตว์ทั้งปวง ทั้งยังเป็นผู้พิพากษาคคนที่ตายแล้วอีกด้วย ส่วนในมหากาพย์กล่าวว่าพระองค์เป็นโอรสของฤๅษีกรรทมพรหมบุตร เป็นเจ้าแห่งฝน น้ำ และ

ทะเล มีพญานาคเป็นพาหนะ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 70; ส. พลายน้อย, 2519: 287–296; มาลัย, 2541: 116–120)

6. พระพาย เทวดาผู้รักษาทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นเทพแห่งสายลม มีผิวกายขาว มี 4 กร ถือลูกศรและธง บ้างว่าถือเขนง แตร พระขรรค์ หรือวาลวิชนี มีมฤตเป็นพาหนะ บ้างก็ว่าเป็นม้า หรือรถแก้วเทียมด้วยม้าสีแดงหรือม่วง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 71–72; มาลัย, 2541: 128–131)

7. พระโสม เทวดาผู้รักษาทิศเหนือ พระโสมคือพระจันทร์ ผู้มีกำเนิดที่หลากหลาย เช่น เกิดจากการกวนเกษียรสมุทรเพื่อทำน้าอมฤตหรือเกิดจากการที่พระอิศวรร้อยเวทให้นางฟ้า 15 องค์สลายตัวลงเป็นผง ห่อด้วยผ้าสีเหลืองอ่อน แล้วพรมด้วยน้าอมฤต เป็นต้น พรหมณ์ถือกันว่าพระองค์เป็นเทพเพศชายที่มีความงามมาก มีรัศมีสีขาว รูปร่างเล็ก มี 2 กร มักถือดอกบัวหรือคทา มีพาหนะเป็นรถทรงที่มี 3 ล้อเทียมด้วยม้าสีขาว (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 64–66; ส. พลายน้อย, 2519: 335–378; มาลัย, 2541: 85–87)

8. พระไพสพ เทวดาผู้รักษาทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือท้าวภูเวระผู้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ เป็นผู้รักษาทรัพย์ในแผ่นดิน ได้แก่ พวกแร่ม้า อัญมณีต่างๆ ทั้งยังมีทรัพย์วิเศษ 9 ประการที่เรียกว่า นวนิธิ อยู่ในครอบครอง พระองค์ยังเป็นเจ้าแห่งพวกคุหยกะ คือ พวกหายตัวหรือสูรจำพวกหนึ่งซึ่งเฝ้าทรัพย์สินของแผ่นดินอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 73–76; ส. พลายน้อย, 2519: 297–313; มาลัย, 2541: 120–128)

อุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศสำแดงในอาริไ้โพธิบาทว์

อาริไ้โพธิบาทว์กล่าวถึงอุบาทว์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง 8 องค์เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจ เรียกสิ่งทีสำแดงตามชื่อเทวดาว่า อุบาทว์พระอินทร์ อุบาทว์พระเพลิง อุบาทว์พระยม อุบาทว์พระนารายณ์ อุบาทว์พระพิรุณ อุบาทว์พระพาย อุบาทว์พระโสมและอุบาทว์พระไพสพ อุบาทว์เหล่านี้เกิดขึ้นกับมนุษย์ สัตว์ สิ่งของ และปรากฏการณ์ธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน แต่

เนื่องจากเป็นสิ่งผิดปกติ มนุษย์จึงเกิดความกลัวและพยายามที่จะป้องกันอันตรายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาาศิกับ อุบาทว์ที่เกิดขึ้นตามเรื่องอาสิให้โพธิบาทว์

เมื่อสังเกตอุบาทว์ที่เทวดารักษาาศิบันดาลให้เกิดขึ้นแล้วจะพบว่า เหตุการณ์ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาาศิตตามคัมภีร์ รวมไปถึงตำนานต่างๆ ดังจะเห็นได้ต่อไปนี้

1. อุบาทว์พระอินทร์

1.1 กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดิน มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ อุบาทว์ที่เกิดขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดินเอง ตัวอย่างเช่น พระเจ้าแผ่นดินพลัดตกจากพระราชอาสน์ พระราชยานหรือพาหนะต่างๆ และพระเจ้าแผ่นดินพอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่ามากกว่าในพระราชวัง ส่วนทางอ้อมคือ อุบาทว์ที่เกิดกับสิ่งของบริวาร หรือคนใกล้ชิด ตัวอย่างเช่น พ้าผาใส่ประตูประราชมนเทียร โรงม้า โรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน เหล่าข้าราชการบริวารทะเลาะวิวาทกัน เหล่านักปราชญ์ ญาติผู้ใกล้ชิดของพระเจ้าแผ่นดินเกิดผิดใจแค้นเคืองกัน และไพร่ฟ้าร้อนใจไม่มีที่พักอาศัย

อุบาทว์ที่กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์ เนื่องจากทั้งพระอินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็มีหน้าที่ในการดูแลรักษาแผ่นดินเหมือนกันทั้งคู่ โดยพระเจ้าแผ่นดินจะมีหน้าที่ดูแลรักษาอาณาจักรให้เจริญ สมบูรณ์และปลอดภัยผ่านการปกครองในระบอบต่างๆ ส่วนพระอินทร์ก็มีหน้าที่ให้ความสว่างและความชุ่มชื้นอันเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูก (เสฐียรโกเศศ, 2515: 14) เป็นผู้ก่อกำเนิดฟ้าและดิน เป็นผู้ทำลายพญาดูรคืออสูรที่ทำให้เกิดความแห้งแล้งแล้วทำให้เกิดฝนเพื่อก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพรรณธัญญาหารของโลก (นาค ใจอารีย์, 2517: 156-157) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยดูแลรักษาแผ่นดินนั่นเอง ทั้งพระอินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็เป็นใหญ่ โดยพระเจ้าแผ่นดินจะเป็นใหญ่เหนือประชาชนบนโลกมนุษย์ ส่วนพระอินทร์จะเป็น

ใหญ่เหนือเทพยดาทั้งหลายบนสวรรค์ตามคัมภีร์ไตรเพท (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 60) นอกจากนี้พระอินทร์ยังเป็นนักรบเหมือนอย่างคนวรรณะกษัตริย์ของอินเดียซึ่งมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองประชาชนและประเทศด้วยการออกรบ พระอินทร์ในสมัยพระเวทเป็นเทพที่มีลักษณะของนักรบผู้ยิ่งใหญ่เป็นเทพที่สามารถเอาชนะเหล่าอสูรและศัตรูทั้งหลายโดยไม่เคยแพ้ผู้ใดอย่างราบคาบ (ส. พลายน้อย, 2519: 265) เมื่อพระอินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็มีบทบาทหน้าที่ ความยิ่งใหญ่และลักษณะความเป็นนักรบที่คล้ายคลึงกันเช่นนี้ เหตุการณ์ที่พระอินทร์บันดาลจึงเหมาะสมที่จะเกิดขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดิน

1.2 กล่าวถึงม้าและช้าง ตัวอย่างเช่น มีฟ้าผ่าโรงม้า โรงช้างของพระเจ้าแผ่นดินและพระเจ้าแผ่นดินพลัดตกจากพาหนะ เช่น ช้างทรง ม้าทรง ม้าและช้างนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์เนื่องจากเป็นพาหนะของพระอินทร์ ซึ่งก็คือ ม้าทรงสีขาวชื่ออุจไฉหสรวาส และช้างทรงชื่อ ไออราวัต (ไอยราพต) หรือเอราวัณ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 61)

1.3 กล่าวถึงวัว ตัวอย่างเช่น วัวหลุดออกจากคอกและวัวตัวเมียขึ้นเกยวัวตัวผู้ วัวนั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระอินทร์เนื่องจากเป็นสัตว์ที่พระอินทร์เคยช่วยเอาไว้จากเหล่าอสูรร้าย (สมฤทธิ บัวระมวล, 2537: 191) นอกจากนี้วัวยังเป็นสัตว์ที่พระอินทราณี (พระมเหสีของพระอินทร์) ให้ตั้งครุฑที่แทนเพราะพระนางไม่สามารถตั้งครุฑได้เนื่องจากต้องคำสาปของพระอุมา (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 63)

1.4 กล่าวถึงฟ้าผ่า ตัวอย่างเช่น ฟ้าผ่าลงบนแผ่นดิน ประตูประราชมนเทียร ต้นไม้ โรงม้า และโรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน ฟ้าผ่าเกิดจากการเคลื่อนตัวของสายฟ้าจึงมีความสัมพันธ์กับอาวุธของพระอินทร์คือวัชระหรือสายฟ้า

1.5 กล่าวถึงสายรุ้ง ได้แก่ การเห็นสายรุ้งซึ่งมีรัศมีสว่างกลางท้องฟ้าในเวลากลางคืน สายรุ้งนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์เนื่องจากเป็นสิ่งที่พระอินทร์ใช้เป็นสัญญาณบอกให้มนุษย์รู้ว่าพระองค์จะส่งพลังลงมาช่วยในการสงคราม (สมฤทธิ บัวระมวล, 2537: 191)

2. อุปาทว์พระเพลิง

2.1 กล่าวถึงเรื่องไฟ ตัวอย่างเช่น ไฟลุกขึ้นในเตาเองและการเห็นไฟในเรือนแต่จริง ๆ แล้วไม่มี ไฟนั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติพระเพลิงเนื่องจากพระองค์เป็นเทพแห่งไฟ พระเพลิงมีที่มาจากการที่พวกอริยกะได้ผสมผสานความเชื่อเก่าแก่ของตนที่นับถือดวงตะวันเข้ากับลัทธิบูชาไฟของพวกทสยหรือทาส (ชนพื้นเมืองผิวดำ) แล้วยกย่องนับถือไฟให้เป็นเทพที่มีชื่อว่าพระเพลิงนั่นเอง (มัลลย, 2541: 131)

2.2 กล่าวถึงแสงสว่าง ได้แก่ แสงอาทิตย์เย็นแต่แสงจันทร์กลับร้อน แสงสว่างมีความสัมพันธ์กับพระเพลิงเนื่องจากแสงสว่างเป็นสิ่งที่พระองค์สร้างเพื่อให้ความอบอุ่นแก่มนุษย์ ทั้งยังเป็นพาหนะของพระองค์อีกด้วย

2.3 กล่าวถึงตัวมนุษย์ ตัวอย่างเช่น บุตร ภรรยา ข้าทาสสำเริงเกินสมควรและจิตใจเปื้อนนายคนในเหย้าเรือน อุปาทว์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพระเพลิงเพราะพระเพลิงมีบทบาทหน้าที่หลายด้านที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยทำให้มนุษย์กับเทพสามารถติดต่อกันได้ เป็นผู้นำของบวงสรวงของมนุษย์ไปให้กับเทพองค์ต่างๆ เป็นเทพที่คอยแนะนำมนุษย์บนโลกให้ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม เป็นเทพที่เป็นศูนย์กลางชีวิตภายในบ้าน ทั้งยังเป็นเทพผู้ให้ความคุ้มครองมนุษย์ กำจัดศัตรู ประทานลูกหลาน ตลอดจนความมั่งคั่งจากบาปทั้งปวง (ธีรศานต์ ประจันพล, 2540: 86–100)

3. อุปาทว์พระยม

3.1 กล่าวถึงความตาย มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ อุปาทว์ที่กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งตายหรือเสียชีวิตลง ตัวอย่างเช่น วัวเทียมเกวียนเกิดล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุและวัวตายคาคันไถโดยไม่ทันปลดแอก ส่วนทางอ้อมคืออุปาทว์ที่ไม่ได้กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งตายหรือเสียชีวิตลง แต่จะกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความตาย หรือมีเหตุบางอย่างที่จะนำไปสู่ความตาย ตัวอย่างเช่น ม้าคลอตุลออกมามีสองหัว ได้ยินเสียงฝีเท้าเราะภายในเรือน และอยู่ดีๆ ก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจ การที่ม้า

ตลอดลูกออกมา มีสองหัวนั้นเกี่ยวพันกับความตายทางอ้อม เพราะเป็นลักษณะที่ผิดปกติของม้า และม้าที่มีลักษณะผิดปกตินั้นมักจะเสียชีวิตเร็ว การที่คนได้ยินเสียงฝีเท้าเร่ภายในเรือนเกี่ยวพันกับความตายทางอ้อม เพราะผืนนั้นคือคนที่ตายแล้ว และการที่คนอยู่ดีๆ ก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจก็เกี่ยวพันกับความตายทางอ้อม เพราะเมื่อคนไม่สบายมากๆ ก็ย่อมจะมีสุขภาพจิตไม่ดี จนส่งผลให้ฝันร้าย และนำไปสู่ความตายในที่สุด

อุบาทว์ที่กล่าวถึงความตายทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระยมที่กล่าวถึงเรื่องของความตายว่า พระองค์เคยเป็นกษัตริย์ที่ได้ทำการรบ ทำลายบ้านเมืองต่างๆ เป็นจำนวนมาก วันหนึ่งระหว่างที่กำลังทำสงคราม ท่านก็ได้อธิษฐานขอให้ได้เป็นเจ้านรคนผู้เป็นใหญ่เหนือคนตายทั้งปวง เมื่อตายก็ได้ไปเกิดตามนั้น (พล.ต.อ. สุวรรณ สุวรรณเวช, 2546: 107) นอกจากนี้ อุบาทว์ดังกล่าวยังสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของพระองค์ที่ว่าด้วยเรื่องของความตายด้วย ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวว่าพระองค์เป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย เมื่อตายไปแล้ว พระองค์ก็ได้ไปเป็นผู้จัดเตรียมที่อยู่และปกครองคนตายทั้งหลายบนสวรรค์ คัมภีร์อุปนิษatkกล่าวว่าพระองค์เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องความตาย และมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงจากความตายด้วยการเรียนรู้ความจริง คัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะต่างๆ กล่าวว่าพระองค์มีหน้าที่ตัดสินให้รางวัล และลงโทษผู้ตาย บางครั้งท่านก็มีอำนาจเหนือความตายด้วย (อัญชลี จิตรสุนทร, 2524: 36–98)

3.2 กล่าวถึงนกเค้าและนกแสก ได้แก่ นกเค้าหรือนกแสกบินเข้าบ้าน นกเค้าและนกแสกมีความสัมพันธ์กับพระยมเนื่องจากนกเหล่านั้นเป็นบริวารของพระองค์โดยทำหน้าที่เป็นทูตคอยส่งข่าวสาร (อัญชลี จิตรสุนทร, 2524: 31) หลักฐานบางแห่งกล่าวว่านกแสกเป็นพาหนะของพระองค์ด้วย ดังปรากฏในตำราภาพเทวรูปและเทวदानพเคราะห์ (2535: 158)

ภาพที่ 2: พระยมทรงนกแสก

3.3 กล่าวถึงนกแร้ง ได้แก่ การเหินนกแร้งตอนกลางวัน นกแร้งมีความสัมพันธ์กับพระยมเนื่องจากเป็นบริวารของพระองค์ นกแร้งมีจงอยปากเป็นเหล็ก ทำหน้าที่ทรมานดวงวิญญาณที่กระทำความผิดในโทษฐานฆ่าพราหมณ์ และไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ (อัญชลี จิตรสุนทร, 2524: 31)

4. อุบาทว์พระนารายณ์

4.1 กล่าวถึงน้ำ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงน้ำซึ่งเป็นของเหลวใสในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ตัวอย่างเช่น น้ำไหลเป็นเลือดเป็นหนองแล้วก็กลับมาใสดังเดิมและฝนตกนองแผ่นดิน ส่วนทางอ้อมคือ อุบาทว์ที่ไม่ได้กล่าวถึงน้ำซึ่งเป็นของเหลวใส แต่จะกล่าวถึงสิ่งที่มีลักษณะเป็นของเหลวแบบน้ำ ตัวอย่างเช่น เลือดและเหงื่อไหลออกมาจากองค์พระพุทธรูป และจะรับประทานข้าวปลาอาหารก็กลายเป็นเลือด จะเห็นได้ว่าอุบาทว์ที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่มีความลักษณะเหลวแบบน้ำ ซึ่งของเหลวดังกล่าวก็คือ เลือด น้ำหนอง และเหงื่อ

อุบาทว์ที่กล่าวถึงน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระนารายณ์เพราะคำว่านารายณ์มาจากการสนธิของคำว่า “นร” (น้ำ) กับ “อายุณ” (กระดิก) รวมแล้วแปลว่าผู้กระดิกในน้ำ นอกจากนี้พราหมณ์กลุ่มหนึ่งที่นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่ยังเชื่อว่าพระนารายณ์ได้แบ่งภาคไปเป็นพระพรหมเพื่อสร้างโลกขึ้นในน้ำและพระองค์ยังเป็นผู้ที่บรรทมอยู่ในกลางเกษียรสมุทรอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 2-3, 51)

4.2 กล่าวถึงอาวุธ ตัวอย่างเช่น อาวุธ ครก สาก ตีกันเองโดยไม่มีคนถือ และพระสังฆราช พระภิกษุสร้างสมอาวุธไว้ในกุฏิ อาวุธมีความสัมพันธ์กับพระนารายณ์เนื่องจากพระนารายณ์มีหน้าที่อวตารลงมาปราบยุคเข็ญจึงมีความจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์คือขึ้นเชิงหรือเล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้ศัตรู (นาค ใจอารีย์, 2517: 179) ในการต่อสู้ล้วนต้องใช้อาวุธ อาวุธประจำพระองค์มีถึง 5 ชนิด คือ สังข์ ปาณจะฉณะ จักรสุทธระศนะ คทาเกาโมทกั ธนูศรารณะ และพระขรรค์ชื่อนนท นอกจากนี้พระองค์ยังมีอาวุธพิเศษอีกหลายชนิดที่ใช้เมื่ออวตารลงมาเพื่อขจัดความชั่วร้ายด้วย เช่น ปางปรศุรามาวตาร อวตารเป็นพราหมณ์ชื่อปรศุราม ใช้ขวานเป็นอาวุธในการฆ่ากษัตริย์อรรชุน ปางรามจันทราวตาร อวตารเป็นพระราม ใช้ศรพรหมาสตร์เป็นอาวุธในการฆ่าทศกัณฐ์ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2514: 102-335) ดังนั้นอุบายที่พระนารายณ์บันดาลจึงกล่าวถึงอาวุธด้วย

5. อุบายที่พระพิรุณ

5.1 กล่าวถึงน้ำ มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ อุบายที่กล่าวถึงน้ำที่เป็นของเหลวใสในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ฝนตกมาก ผิดปกติ มีน้ำค้างเกิดขึ้นในเวลาที่ไม่สมควรและเกิดฝนแล้ง ส่วนทางอ้อมคือ อุบายที่ไม่ได้กล่าวถึงน้ำที่เป็นของเหลวใส แต่จะกล่าวถึงสิ่งที่มีมีความเกี่ยวข้องกับน้ำ ตัวอย่างเช่น ผลไม้จากต้นไม้ที่มีรสหวานกลีบกลายเป็นรสเปรี้ยว ต้นไม้ที่เคยออกดอกออกผลกลับไม่ออก และกบหรือคางคกเข้าไปอยู่ในครีว จะพบว่า ต้นไม้และกบหรือคางคกมีเกี่ยวข้องกับน้ำทางอ้อม เพราะต้นไม้เป็นสิ่งที่ต้องการน้ำเพื่อใช้ในการเจริญเติบโต ออกดอก ออกผลได้อย่างปกติ ต้นไม้ต้นใดได้รับน้ำในปริมาณที่พอเหมาะ ต้นไม้ต้นนั้นก็แข็งแรง สามารถให้ดอก ออกผล ได้ถูกต้องตามพันธุ์ของต้นไม้ั้นๆ แต่หากต้นไม้ใดได้รับปริมาณน้ำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ต้นไม้ต้นนั้นๆ ก็จะเจริญเติบโตได้ไม่ดี ไม่ออกดอกผล หรือออกในปริมาณที่ผิดปกติ หรือให้ผลที่มีรสชาติต่างออกไป เช่นเดียวกับกบหรือคางคกซึ่งเกี่ยวข้องกับน้ำทางอ้อม เพราะกบหรือคางคกเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำคือ อาศัยอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำนั่นเอง

อุบาทว์ที่กล่าวถึงน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระพิรุณพระพิรุณมีนามหนึ่งว่าอัมพราซ เป็นเจ้าแห่งน้ำทั้งหลาย มีทั้งลำน้ำ สระ และน้ำพุเป็นบริวาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2503: 70) เป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์ (ส. พลายน้อย, 2519: 287) ดังนั้นพระองค์จึงอาจบันดาลอุบาทว์ที่เกี่ยวกับน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมดังกล่าวได้

5.2 กล่าวถึงมนุษย์และสัตว์ ตัวอย่างเช่น มนุษย์คลอดลูกออกมาเป็นสัตว์และสัตว์คลอดลูกออกมาเป็นมนุษย์ มนุษย์และสัตว์มีความสัมพันธ์กับประวัติพระพิรุณ เนื่องจากในสมัยพระเวหนั้น นอกจากพระพิรุณจะเป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์แล้ว พระองค์ยังเป็นผู้ดูแลความเป็นไปของมนุษย์ เป็นผู้รักษาความสุขสวัสดิ์ของมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ทั้งยังเป็นผู้พิพากษาคนที่ตายแล้วอีกด้วย (ส. พลายน้อย, 2519: 287) จะเห็นได้ว่าหน้าที่ดังกล่าวทำให้พระองค์เป็นใหญ่เหนือมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง อาจบันดาลให้เกิดเหตุอะไรกับมนุษย์และสัตว์ก็ได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามนุษย์และสัตว์จำเป็นต้องดื่มน้ำเพื่อประทังชีวิตทั้งสิ้น ซึ่งสัมพันธ์กับพระพิรุณในฐานะที่พระองค์เป็นเทพผู้ประทานน้ำดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงเหมาะสมที่พระพิรุณจะแสดงอุบาทว์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสัตว์

6. อุบาทว์พระพาย

6.1 กล่าวถึงสายลม มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงสายลมในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น ไม่ใช่ฤดูมรสุมแต่เกิดพายุหนัก ดันไม้ ได้แก๊ว ดันมะพร้าว ดันตาล ดันโพธิ์ ดันไทร ดันยุง ดันยาง หักโยกเพราะพายุ บ้านเรือนหักและถูกลมหอบขึ้นไปในอากาศเหมือนนกบิน เสือ หมี เม่นและสัตว์ต่างๆ หนีพายุกันวุ่นวาย เหล่านกทั้งหลายต่างบินหาที่ซ่อนตัวตามต้นไม้เพื่อหลบพายุ และลมกระซอกดันไฟออกจากดินไปฟุ้งกระแทกพื้นอย่างรุนแรง จะเห็นได้ว่าอุบาทว์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงของสายลม กล่าวคือ เมื่อลมพัดอย่างรุนแรงจะเรียกว่าพายุ ซึ่งสามารถทำลาย สร้างความลำบากและความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อมนุษย์และสัตว์ ส่วนทางอ้อมคือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงสิ่งอื่นที่ต้องใช้แรงลมมาเป็นส่วนช่วยทำให้เกิดอุบาทว์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น การเห็นก้อนเมฆเป็นรูปต่างๆ และการจะเกิดควีนลอยคลั่งอยู่ในอากาศ จะพบว่าการที่ก้อนเมฆ

จะปรากฏเป็นรูปร่างต่างๆ ได้นั้นจะต้องใช้ลมเป็นตัวช่วยพัด ซึ่งรูปร่างของก้อนเมฆที่ปรากฏในอุบาทว์พระพายก็คือ รูปมนุษย์ วัว ช้าง ราชสีห์ เสือ ม้า กา หรือครุฑ และการจะเกิดควั่นลอยคลุ้งอยู่ในอากาศได้นั้นก็ต้องอาศัยลมมาช่วยพยุงให้ควั่นลอยตัวขึ้นไปเช่นกัน

อุบาทว์ที่กล่าวถึงสายลมทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระพายเพราะพระพายเป็นเทพแห่งสายลม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2503: 72) ทรงกล่าวว่าตามคัมภีร์ไตรเพทพระพายทรงรถเทียมม้า 1 คู่ แต่บางครั้งเทียมถึงร้อยหรือพันก็มีแล้วแต่กำลังลมอ่อนหรือแรง นอกจากนี้พระพายยังมีหน้าที่กำกับลมทั้ง 7 คือ ลมตะวันออก ลมตะวันตก ลมเหนือ ลมใต้ ลมพัดในเทวโลก ลมพัดในพรหมโลก และทิพยวายุคือ อากาศ (มัลย์, 2541: 128-129) ดังนั้นพระองค์จึงสามารถควบคุมสายลมเพื่อแสดงเหตุให้เป็นที่น่าประจักษ์แก่มนุษย์ตามที่ปรากฏในเรื่องอาธิให้โพรบาทว์ได้

7. อุบาทว์พระโสม

7.1 กล่าวถึงเตาไฟ ตัวอย่างเช่น สุนัขออกอุกที่เตาไฟ หนูไปทำรังอยู่ใต้เตาไฟ ปลวกไปทำรังในเตาไฟ และเห็ดแทงอกที่เตาไฟ ถึงแม้พระโสม (พระจันทร์) จะไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเตาไฟโดยตรง แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถให้แสงสว่างได้เช่นเดียวกัน พลุหลวง (2530: 13) กล่าวถึงแสงสว่างจากรัตนียของพระจันทร์เอาไว้ว่าแต่เดิมมีความสว่างไสวมากที่สุดใญามคำคิน แต่หลังจากพระจันทร์ถูกพระทักษะสาปให้ไม่สามารถมีบุตรได้และเป็นวัณโรคเนื่องจากรักพระชายาซึ่งเป็นพระธิดาของพระทักษะไม่เท่ากันแล้วรัตนียของพระจันทร์ก็ค่อยๆ มัวหมองลงทุกครั้งที่อาการของโรคกำเริบ (มนุษย์เรียกช่วงเวลานี้ว่าข้างแรม) และก็จะกลับมาสุกสว่างอีกครั้งเมื่อหายจากโรค (มนุษย์เรียกช่วงเวลานี้ว่าข้างขึ้น)

7.2 กล่าวถึงสิ่งที่เป้นน้ำ ได้แก่ น้ำฝิ่งน้ำอ้อยในตุ่มหรือไหเดือดเป็นฟองเอง ตามตำนานกล่าวว่าพระจันทร์เกิดจากการกวนเกษียรสมุทร และลอยจากทะเลเป็นสิ่งที่ 5 บ้างก็ว่าพระองค์เป็นโอรสของพระวรุณ เทพแห่งน้ำทั้งหลาย เพราะคนเห็นพระจันทร์โผล่ขึ้นมาจากมหาสมุทร (ส. พลายน้อย, 2519: 335-337)

7.3 กล่าวถึงต้นไม้ได้แก่ ต้นไม้ออกลูกเป็นพรรณอื่น ต้นไม้มีความสัมพันธ์กับพระโสม เพราะโสมเป็นชื่อของไม้เถาชนิดหนึ่งที่ถือว่าเป็นเจ้าแห่งต้นไม้ทั้งหลาย เมื่อต้นน้ำออกมามากแล้วจะกลายเป็นน้ำเมาที่พราหมณ์ในสมัยโบราณนิยมดื่ม ทั้งยังเป็นน้ำที่ใช้สังเวชนาเทพเจ้าเพื่อขอพรด้วย ต่อมาโสมได้รับการยกย่องให้เป็นเทวดาคู่กับพระอินทร์เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มกำลังให้พระอินทร์จนสมัยหลังพระเวทคำว่าโสมนี้จึงได้เปลี่ยนไปเป็นชื่อที่ใช้เรียกพระจันทร์เนื่องจากโสมและพระจันทร์มีความเกี่ยวพันกัน กล่าวคือเถาโสมจะต้องเก็บในวันที่มีพระจันทร์ส่อง และจะต้องคั้นน้ำโสมในวันจันทร์ (นาค โจอารีย์, 2517: 151-162) วิชาญปุระณะ (Wilkins, 1900: 73) กล่าวว่า "Soma was appointed monarch of the stars and plants" เห็นได้ว่าพระโสมหรือพระจันทร์นอกจากเป็นราชาแห่งดาวแล้วยังเป็นราชาแห่งพฤกษชาติทั้งหลายด้วย

8. อุบาทว์พระไพสพ

8.1 กล่าวถึงทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น เงินทองตกในเรือนและหายไป หนักัดเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนุ่งห่มถูกไฟไหม้ เตาคลานมาที่ใต้ถุนเรือนหรือขึ้นมานบนเรือน แมวมาคลอตลูกในท้องนอน เสาร์เรือนตกน้ำมัน บัวสัตตบรรณมางอกในบ้านบนที่ดอน ตะพานน้ำมาตายที่ใต้ถุนบ้าน ทำนาได้ข้าวมากผิดปกติ ตำข้าวได้มากผิดปกติและข้าวสารที่แช่ไว้งอกไป

เงินทอง เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน และข้าวถือเป็นทรัพย์สินที่สำคัญของมนุษย์ เพราะเงินทองเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือทรัพย์สินอื่นๆ เครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งปกคลุมร่างกาย ทำให้ร่างกายอบอุ่น ใช้บอกตำแหน่งหน้าที่และยศศักดิ์ทางสังคม บ้านเรือนเป็นที่พักอาศัย และข้าวเป็นพืชที่ใช้ในการบริโภคประเทศใดที่มีพืชพรรณธัญญาหาร มีข้าวที่อุดมสมบูรณ์ ประเทศนั้นย่อมจะมีมั่งคั่ง ทรัพย์สินเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพระไพสพเพราะพระไพสพเป็นเทพแห่งทรัพย์สินเป็นผู้รักษาทรัพย์ในแผ่นดิน

อุบาทว์ที่เวทดารักษาศักดิ์ทั้ง 8 องค์บันดาลให้เกิดขึ้นในเรื่องอาธิไทัโพธิบาทว์กับตำนานของเทวดาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ส่วนใหญ่อุบาทว์

ต่าง ๆ จะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของเทพเหล่านั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเรื่องราวตำนานของเทพต่าง ๆ มาผูกโยงเข้ากับเหตุการณ์และความเชื่อในสังคม แม้ไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้เขียนสันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่แต่งเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทพเจ้าเป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านไสยศาสตร์ รวมทั้งโหราศาสตร์ เป็นผู้ที่ช่างสังเกต และให้ความสำคัญแก่สิ่งรอบข้าง เพราะสามารถนำเรื่องราวของความเชื่อ และเหตุการณ์รอบตัวต่าง ๆ มาผูกโยงกับตำนานของเทพเจ้าได้สอดคล้องประสานและกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

บทสรุป

จากการศึกษาเรื่อง “เทวดารักษาทิศในอาธิไ้โพธิบาทว์” พบว่าเทวดารักษาทิศทั้ง 8 องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพสพจะสำแดงอุบาทว์ คือเหตุร้ายต่าง ๆ ล่วงหน้าอย่างมีความสัมพันธ์กับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดาแต่ละองค์ ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่าเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์นั้นเรียบเรียงขึ้นจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องเทพเจ้าเป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านไสยศาสตร์รวมทั้งโหราศาสตร์ เป็นผู้ที่ช่างสังเกต และให้ความสำคัญแก่สิ่งรอบข้าง เพราะสามารถนำเรื่องราวของความเชื่อ และเหตุการณ์รอบตัวต่าง ๆ มาผูกโยงกับตำนานของเทพเจ้าได้ สัมพันธ์กับการทำนายทายทักซึ่งเป็นกระบวนการของวิชาโหราศาสตร์และการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ซึ่งเป็นกระบวนการของไสยศาสตร์ การที่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการจารึกเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์รวมอยู่ในจารึกวัดพระเชตุพน นั้นทำให้เห็นว่านอกจากจะมีคติทางพระพุทธศาสนาที่จารึกอยู่ในวัดพระเชตุพนแล้วยังมีคติพราหมณ์ฮินดูจารึกอยู่ด้วย แสดงกระบวนการคิดที่นำคติพราหมณ์ฮินดูมาใช้กับสังคมไทยอย่างกลมกลืน นอกจากนี้การที่หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนได้จัดเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ให้อยู่ในหมวดอนามัยยังทำให้เห็นว่าเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์เป็นการปลุกปลอบใจให้คลายทุกข์ ซึ่งเป็นอนามัยทางใจที่จะส่งผลดีต่ออนามัยทางกายด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐภัทร จันทวิช. 2530. **พระราชพิธีบรมราชาภิเษก**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
(กรมศิลปากรจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหาวโรกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 5 ธันวาคม 2530).
- ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์. 2535. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ธนาภิต. 2546. **ตำราพรหมชาติฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: ปิรามิต.
- ธีรศานต์ ประจันพล. 2540. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระอัคนีในวรรณคดี
สันสกฤต**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาค โจอารีย์. 2517. **อันเนื่องมาจากวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: พับลิเคชั่นเซนเตอร์.
- ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง. (คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงาน
ฉลองจารึกวัดโพธิ์: มรดกความทรงจำแห่งโลก วันที่ 24 ธันวาคม 2554–
2 มกราคม 2555).
- พลุหลวง (นามแฝง). 2530. **เทวโลก**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2503. **พระเป็นเจ้าของพราหมณ์**.
กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานนิกิจศพ
นางสาวศุภา สิริกาญจน ณ สุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส
1 พฤษภาคม 2503).
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **ลิลิตนารายณ์สิบปาง**. 2514. พิมพ์
ครั้งที่ 6. พระนคร: กรมศิลปากร. (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย
จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศล ซึ่งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชร
รัตนราชสุดาฯ ทรงบำเพ็ญในวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว).
- มาลัย (นามแฝง). 2541. **กำเนิดเทวดา**. กรุงเทพฯ: บวรสารการพิมพ์.

ส. พลายน้อย (นามแฝง). 2519. เทวนิยาย. กรุงเทพฯ: บัณฑิตการพิมพ์.

สมฤทธิ์ บัระมวล. 2537. ตำนานแห่งศาสนา ลัทธินิยม และความเชื่อ

ปรัมปรา. กรุงเทพฯ: คัมคำ.

สุวรรณ สุวรรณเวช, พล.ต.อ. 2546. พื้นฐานความเชื่อของคนไทย. กรุงเทพฯ:

บรรณกิจ.

เสฐียรโกเศศ. 2515. เมืองสวรรค์และผีसांग เทวดา. พระนคร: บรรณาการ.

หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยขาว หมู่ไสยศาสตร์ ชื่อ อธิไทโพธิบาทร์ เลขที่ 392
มัดที่ 18.

หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ หมู่ตำรายุทธศาสตร์ รัชกาลที่ 1 ชื่อ ตำรา
พิไชยสงคราม เลขที่ 118.

อัญชลี จิตรสุนทร. 2524. พระยมในวรรณคดีสันสกฤต บาลี ไทย. วิทยานิพนธ์

มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Wilkins, W.J. 1900. **Hindu Mythology, Vedic and Puranic**. London: W.

Thacker & Co.